

17 Δεκεμβρίου 2025

Οι Όσιοι Κτίτορες Αθανάσιος, Νικόλαος και Αντώνιος

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Συναξαριακές Μορφές](#)

Οι Κτίτορες της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου Όσιοι Νικόλαος, Αντώνιος και Αθανάσιος, καθώς και ο Όσιος Σάββας ο Βηματάρης εξάγουν την εικόνα της Παναγίας Βηματάρισσας από το πηγάδι. Παράσταση σε σύγχρονη χρυσοκέντητη ποδέα.

Κατά ιερά παράδοση κτίτορες της ιεράς μονής Βατοπαιδίου θεωρούνται οι από την Αδριανούπολη ευγενείς άρχοντες Αθανάσιος, Νικόλαος και Αντώνιος. Αυτοί ήλθαν στα μέσα του 10ου αιώνας, ενώ κτιζόταν η ιερά μονή Μεγίστης Λάυρας, πλησίον του κτίτορός της οσίου Αθανασίου του Αθωνίτου, ο οποίος και διατύπωσε το τυπικό της νέας μονής, και υπακούοντας στην προτροπή του μεγάλου οσίου «επανίδρυσαν» και ανοικοδόμησαν την ερημωθείσα από τους πειρατές ιερά μονή Βατοπαιδίου. Οι τρεις όσιοι παρουσιάζονται ως πλούσιοι, ως αδελφοί, ως μοναχοί και ως κτίτορες.

Οι όσιοι ήλθαν στον ιερό Άθωνα με σκοπό να κτίσουν μοναστήρι. Η φήμη του οσίου Αθανασίου ήλκυσε αυτούς, όπως και πολλούς άλλους από διάφορα μέρη. Του

πρότειναν μάλιστα να μείνουν μαζί του, προσφέροντας και τα 9000 χρυσά νομίσματα που μετέφεραν για τον σκοπό αυτόν. Ο όσιος Αθανάσιος όμως τους είπε: «Η μονή αυτή τω βασιλεί Νικηφόρω κτίτορι αυτής ανατέθεται· αλλ' ει βούλεσθε κτίσαι μονήν, ιδού η μονή του Βατοπεδίου ερείπιον ούσα. Ανακαινίσατε αυτήν και έχετε τον μισθόν εκ Θεού». Ο ιατροφιλόσοφος Ιωάννης ο Κομνηνός και μετέπειτα μητροπολίτης Δρύστρας Ιερόθεος στο περίφημο Προσκυνητάριον του Αγίου Όρους Άθωνος, που έγραψε το 1698 σημειώνει, παραστατικά περί των τριών οσίων: «Ερχόμενοι τρεις ευγενείς άρχοντες Αθανάσιος δηλαδή, Νικόλαος, και Αντώνιος εις το Άγιον Όρος, εντόπιοι από την Αδριανούπολιν, ηθέλησαν να μονάσουν και να αναγείρουν εκ βάθρων το μοναστήριον με έξοδα ειδικά τους· και έβαλεν ο καθείς των φλωρία χιλιάδας τρεις· και ελθόντες προς τον άγιον Αθανάσιον τον εν τω Αθω τότε υπάρχοντα, εξωμολογήσαντο τον σκοπόν τους. Ο δε άγιος τους είπεν, ότι αυτά τα άσπρα δεν είναι αρκετά εις οικοδομήν νέου μοναστηρίου· μόνον αν θέλετε ακολουθήσατε μοι. Των δε υπακουσάντων, ήγαγεν αυτούς ο άγιος εις το μοναστήριον τούτο του Βατοπαιδίου· και έδειξεν αυτοίς το κάλλος της τοποθεσίας αυτού, και την φθοράν ην εποίησαν εις αυτό προλαβόντως οι Σαρακηνοί· και έδωκέν τους βουλήν ότι θέλουσιν έχει πολλαπλάσιον εκ Θεού τον μισθόν, αν τοιούτον ανακαινίσωσι μοναστήριον. Ήρσεν αυτοίς η του αγίου βουλή, και μετά προθυμίας επιχειρήσθησαν το θείον τούτο έργον και το ανεκαίνισαν απαρτίζοντές το ως ήτον και πρότερον· οίτινες και μοναχοί γενόμενοι εις αυτό, και θεαρέστως πολιτευσάμενοι, ανεπαύσαντο εν Κυρίω· των οποίων τα άγια λείψανα κείτονται μέσα εις τον έσω της εκκλησίας νάρθηκα, και εορτάζονται δις του έτους τη τε ιζ' του Δε-κεμβρίου και τη ε' της Πεντηκοστής». Ο όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης γίνεται ο εμπνευστής της ιδρύσεως των αθωνικών μονών Βατοπαιδίου, Ιβήρων, Δοχειαρίου και Φιλοθέου. Ο υπομνηματιστής Στέφανος Φιλοθείτης αναφέρει: «Συνέστη η του Βατοπεδίου μονή παρά του ιδίου οσίου Αθανασίου, του και τύπους αυτή θέμενου και διατάξεις».

Το 985 ο όσιος Νικόλαος υπογράφει ως ηγούμενος της μονής Βατοπαιδίου: «Νικόλαος μοναχός και ηγούμενος μονής του Βατοπεδίου». Ο ίδιος υπογράφει έγγραφα του 998, του 1001 και του 1012. Ο διάδοχός του όσιος Αθανάσιος, ο οποίος αναφέρεται και ως «εξαιρετικά δραστήριος», υπογράφει έγγραφα μεταξύ των ετών 1020-1048 και αργότερα ο Αντώνιος. Η φήμη τους προ-σέλκυσε πλησίον τους πολλούς μοναχούς και σύντομα η μονή απέκτησε πλούτο και δόξα

Για τον τάφο των οσίων κτιτόρων ο Ρώσος μοναχός Βασίλειος Μπάρσκυ, στα 1744, λέγει πως δεν ανοίγει ποτέ και ότι πάντοτε καίει ακοίμητο κανδήλι. Ο ιερομόναχος Γεράσιμος Εσφιγμενίτης (Σμυρνάκης) πριν εκατό χρόνια γράφει ότι μπροστά στον τάφο «ο εφημέριος αναγινώσκει καθ' εκάστην μετά το πέρας της ακολουθίας και του Εσπερινού Τρισάγιον, ο δε κανονάρχης μνημονεύει εκ του

κώδικος των τεθνεώτων». Σε κώδικα της μονής του 1869, που αντιγράφει παλαιότερο κώδικα του 1715, μνημονεύονται τα ονόματα των τριών κτιτόρων: «Υπέρ των αιμνήστων πατέρων ημών και αιιδίμων κτητόρων της αγίας μονής ταύτης: Αθανασίου, Αντωνίου, Νικολάου». Στην ασίδα επάνω από τον τάφο τους εικονίζονται μαζί με τους κτίτορες αυτοκράτορες οι τρεις όσιοι με μοναχικά ενδύματα και φωτοστέφανα. Η τοιχογράφηση είναι επιζωγράφηση του 1760. Ο τάφος βρίσκεται στο δεξιό μέρος του Μεσονυκτικού του Καθολικού της μονής, που το 1992 ανοίχθηκε και βρέθηκαν τα οστά των οσίων και ένα μολύβδινο πινακίδιο, στο οποίο ο όσιος Αθανάσιος αναφέρει να μην ταφεί άλλος στον τάφο του, κατά αρχαία συνήθεια.

Η έρευνα, η μελέτη, οι συγκρίσεις και οι αναφορές συγκλίνουν ότι πρώτος ηγούμενος της μονής Βατοπαιδίου είναι ο κτίτορας μοναχός Νικόλαος, ο οποίος και πρώτος ετάφη στον τάφο του Καθολικού μετά το 1012. Κατά το έτος αυτό υπογράφει για τελευταία φορά. Το 1048 υπογράφει για τελευταία φορά ο Αθανάσιος, ο οποίος θάπτεται δεύτερος, στο επάνω μέρος του ίδιου τάφου, ενώ αργότερα ο Αντώνιος. Η τελική διαμορφωση του τάφου σε λειψανοθήκη και η απεικόνιση στο αμέσως επάνω μέρος του τοίχου της δεομένης Παναγίας της Βλαχερνίτισσας το 1312 δηλώνουν ότι οι τρεις κτίτορες από νωρίς τιμήθηκαν ως όσιοι.

Η μνήμη τους τιμάται, όπως αναφέρθηκε στις 17 Δεκεμβρίου και την Πέμπτη της Πεντηκοστής. Η ασματική ακολουθία τους είναι νεώτερη.

Σε έμμετρο Προσκυνητάριο της μονής του 1722 ο ιεροδιδάσκαλος Αναστάσιος Παπαβασιλόπουλος γράφει:

«Τότε ουν ήλθαν άρχοντες τρεις ευγενείς να φθάσουν

από Αδριανούπολιν στο Όρος να μονάσουν,

Νικόλαος το όνομα, ο έτερος Θανάσης,

και τρίτος ο Αντώνιος, ων πράξεις να θαυμάσης.

Θείω ζήλω κινούμενοι, ήλθον με προθυμία,

τρεις χιλιάδας, ο καθείς βάλειν από φλωρία,

δια να κάμουν και αυτό κανένα μοναστήρι

καινούργιον και θαυμαστόν, ουράνιον γεφύρι.

Πήγαν στον Αθανάσιον, όσιον εν τω Άθω,
και τον σκοπόν τους είπαν τον όλον από το βάθος.
Ο δ' άγιος ωμίλησε και ενουθέτησέν τους
και τον σκοπόν τους τον καλόν πολλά επαίνεσέν τους.
«Με, ω παιδιά μου», λέγει τους, «χίλιασιν εννέα
φλωρίων τώρα δεν μπορεί μονή να γένη νέα.
Πλην αλλ' αν θέλετε, μισθού μη στερηθήτε,
κατόπιν εμού έλθετε, και εμοί μοι ακολουθείτε».
Όσάν δε τον επήκουσαν αρχόντων η τριάδα,
ευθύς αυτός τους ήφερεν εις καλήν πεδιάδα,
Βατοπαιδίου του σεμνού, θείου φροντιστηρίου,
του θαυμαστού, ευγενικού και μυστικού σχολείου».

*Μοναχού Μωυσέως Αγιορείτου, Βατοπαιδινό Συναξάρι, Έκδοσις Ιεράς Μεγίστης
Μονής Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος, 2007*

Πηγή: pemptousia.gr